OXANA GHERMAN, *Ființa plurală. Reflecții critice*, cuvânt însoțitor de Nina Corcinschi, Iași, Editura Junimea, 2025, 184 p.

Un volum de cronici literare publică la Editura Junimea din Iași Oxana Gherman, cercetător științific la Institutul de Filologie Română „Bogdan Petriceicu Hasdeu" din Chișinău și cronicar activ în peisajul literar din România și Republica Moldova. Autoarea face parte dintr-o generație afirmată în ultimii 25 de ani în Basarabia, alături de Nina Corcinschi, Lucia Țurcanu, Natalia Hariton ș.a., care, prin exercițiul propriu de aplicare la comentariul literaturii contemporane, îi asigură acesteia existența ca ecosistem, îndeplinind funcții regulatoare, vitale. Dincolo de acest rol important, critica basarabeană se află și în poziția unică de a descrie, analiza, media și, în cele din urmă, de a negocia relația mereu complicată în care se situează literatura scriitorilor din Republica Moldova și literatura scrisă în România.

Spun asta pentru că verdictul critic cu privire la gradul de integrare sau diferențiere dintre cele două literaturi este unul încă indecis. După ce mișcarea „unionistă" post-1991, care aspira la o reintegrare a basarabenilor în arhitectura canonului literar românesc, a fost, în general, întâmpinată cu indiferență – căci sintezele istoricilor literari români din ultimele decenii au ignorat, nu întotdeauna cu eleganță, aceste aspirații –, o discuție purtată pe terenul generației 2000 (în special la Andrei Terian, în *Critica de export*, București, Editura Muzeul Literaturii Române, 2013, p. 104–129), mai informată conceptual, poate mai rece afectiv și mai pragmatică, a propus perspectiva existenței a două sisteme literare separate, împărtășind aceeași limbă și legate prin numeroase conexiuni culturale, instituționale și personale. În cele din urmă, mi se pare o evidență faptul că scriitorii basarabeni formează astăzi un grup (o comunitate) transgenerațional puternic articulat și bine reprezentat, cu mai multe niveluri valorice, inclusiv de excelență, și că relațiile lor cu literatura română sunt construite pe o asumare și o problematizare diversă, ingenioasă, uneori provocatoare a experienței istorice a teritoriului dintre Prut și Nistru.

De aceea, e de mare interes felul în care o serie de lecturi critice actuale ale unei autoare din Republica Moldova tratează această temă: cum (dacă) își cultivă scriitorii basarabeni actuali diferența specifică? Cum dă seama critica de apropierea/ecartul dintre scriitorii din România și cei din Basarabia? Există teme și poetici asumate generațional și care ar putea fi dinamica schimbării acestora de la un deceniu la altul? Desigur, nu este sarcina unui volum de cronici, supus hazardului apariițiilor editoriale, al termenelor-limită pentru scrierea unui text, al inspirației, să facă toate aceste lucruri. Dar el poate observa o serie de simptome și, mai mult, poate participa el însuși la o simptomatologie, cu atât mai mult cu cât se străduiește să înserieze fenomene disparate, să le găsească notele comune și semnificațiile culturale.

Volumul *Ființa plurală* este divizat în trei secțiuni clasice dedicate apariițiilor din poezie, proză și critică. Chiar dacă sunt recenzați și autori din România, cele mai multe texte sunt dedicate, totuși, literaților basarabeni, cu o predilecție ușoară, dictată poate de afinitățile autoarei, pentru scriitorii cei mai tineri, debutați în ultimele două decenii. Poeții (Ion Mureșan, Teodor Dună, Simona Popescu) și prozatorul (Bogdan Crețu) din România incluși în antologie nu mi se par în mod special legați de dinamica fenomenului literar basarabean, chiar dacă se fac observații valabile despre ei („micile ontofanii vegetale" din poemele mai recente ale Simonei Popescu). În schimb, selecția autorilor basarabeni și mai ales caracterizarea lor critică este grăitoare.

Nicolae Popa, poet care a debutat în anii ’80, este interesat de semnificațiile spirituale ale experiențelor curente, interpretând în cheie pneumatică accidentele istoriei contemporane, de pildă pandemia, războiul, migrația de muncă. Efortul său de poetizare a contemporanului ar ilustra „experiențele unui trup pornit pe căile sufletului” (p. 33). Accentul pus pe trupesc, pe corporalitate va reveni foarte adesea în textele din volum. Dumitru Crudu, autor-fanion al generației 2000, preocupat de agresiunea militară din Ucraina, este prezent cu volumul *Doamne*, unde poezia este practicată ca o formă de solidaritate empatică prin exercițiul imaginației. Aceeași sete de concret, dar și obsesia corporalității definește, în opinia autoarei, și poezia mai nouă din Basarabia, reprezentată de Maria Pilchin, Silvia Goteanschii, Artiom Oleacu, Lena Chilari, Victor Fală. Poeții bărbați sunt caracterizați de o formă de energetism uneori bavard. La Fală este observată, din păcate prea fugitiv, „natura poeziei lui, atât de sud-est-basarabeană” (p. 57), ceea ce ar fi fost interesant de explicat și pentru cititorii fără reprezentări regionale foarte cuprinzătoare. În schimb, poetele sunt în mod recurent descrise ca tematizând și poetizând erosul – fie grațios, ca la Goteanschii, fie asumând o feminitate tăioasă, fără precauții și pudori, la Lena Chilari. Maria Pilchin, în volumul *Tu ești rusul cel bun*, este mai preocupată de intersecțiile culturale basarabene cu spațiul rusesc, pe care preferă de asemenea să le somatizeze metaforic și să le încarce afectiv, tematizând sexualitatea proprie și descriind „perioada critică” menstruală prin perifraze glumețe precum „armata roșie”.

În ce privește proza, autorul care deschide lista este Emilian Galaicu-Păun, un optzecist care, dincolo de jocurile textuale exersate abundent în romanul său *Times New. Roman 12/18*, este de asemenea un scriitor pentru care corporalitatea servește ca spațiu de intersecție a istoriei cu literatura. Punctul simbolic de contact între cele trei planuri este gestul scrisului de mână, o manifestare corporală ale cărei consecințe sunt supravegheate de istorie, din care eroul se străduiește să evadeze prin construcția de semnificații sau prin refugiul în jocul atemporal al erotismului: „Un lanț de gesturi este scrisul, privit ca funcție esențialmente umană [...] o poezie spontană, turbulentă, ce își atinge apogeul estetic redând clipa când trupul, diluat în urma gesturilor consumate, se transformă în nimic” (p. 78–79). O poetă a anilor ’90, Lorina Bălteanu, este indexată cu romanul ei *Legată cu funia de pământ*, de o poeticitate și plasticitate întrecute doar de relevanța temei oprimării feminine în societatea tradițională. În aceeași conexiune vine romanul cu tematică feminină al Paulei Erizanu, *Ard pădurile*, unde este notată la un moment dat o „veritabilă poezie a corpului” (p. 122); această imagine a corporalului erotic este, cred, mai puțin reprezentativă pentru autoarea de față decât faptul că practică și teoretizează feminismul, oferind astfel spațiului literar basarabean o platformă inovatoare. Exemplar în același sens este romanul *Dezrădăcinare* al Sașei Zare, comentat aici ca autoficțiune traumatică despre relații de familie abuzive, dar mai puțin ca roman *queer*.

Recuperări ale unor scriitori consacrați precum Nicolae Popa sau Val Butnaru, cu romane metaliterare, arată tendința sofisticării textualiste a unor autori interesați de întâlnirea cu cititorul sofisticat; totuși, mă întreb dacă aceștia nu rămân mai curând preocupați de competiția pe terenul textualismului cu optzeciștii români care, între timp, au cam părăsit scena. Și douămiistul Alexandru Vakulovski, indexat aici cu rescrierea *Ivan Turbincă 2.0*, este apreciat tot pentru „transfigurarea simbolică a specificului sociopolitic și istoric al spațiului” (p. 98) Republicii Moldova și pentru spectacolul „hipertextualității”, deși în cariera autorului acest spectacol e mai mult un accident. Este de netăgăduit însă că scriitorii pun cu toții, dureros, problema crizei identitare și dezvoltă, cum se notează în legătură cu Alexandru Popescu, „un simț tragic în raport cu patria” (p. 93). Romanele tânărului scriitor originar din Transnistria, *Montana* și *Adâncuri incolore*, descriu „amărăciunea infinită a

transnistrenilor de a se fi născut și crescut într-un loc oficial inexistent și, în general, criza identitară a basarabenilor" (p. 93).

Critica literară este prezentă într-un grupaj mai compozit, dictat poate de opțiunile personale ale autoarei. Alături de o reverență către filosoful francez Jean Jacques Wunenburger și de o evidențiere a opțiunii metodologice a cercului de studiu al imaginarului literar de la Cluj din jurul lui Corin Braga, ea face și o declarație de apreciere pentru modelul hermeneutic al lui Sorin Alexandrescu. Alexandru Burlacu, cu studiul *Proba esteticului*, dedicat poeziei și prozei începând cu anii '60, o ajută pe Oxana Gherman să situeze literatura basarabeană contemporană pe un fundal istoric comprehensiv. Nina Corcinschi este, într-un fel, reperul metodologic al autoarei, de aceea i se dedică un spațiu mai amplu, fiind discutate trei dintre cărțile iscusitei filologe de la Chișinău. În special lucrarea *Narațiuni ale erosului*, influentă la nivel conceptual, este apreciată pentru arhitectura ideatică, eleganța scriiturii și plăcerea lecturii critice. În același timp, Natalia Hariton identifică, după cum consemnează Oxana Gherman, „nuclee active" ale criticii literare basarabene contemporane, de la efortul de re-sincronizare de după 1991 până la fenomene de singularizare sau „carnavalizare", la un Galaicu-Păun. Imaginea rezultată este una de diversitate, bogăție, „pluralitate", pe care critica literară nu are decât să o însoțească în continuare.

Doris Mironescu
Institutul de Filologie Română „Alexandru Philippide",
Academia Română, Filiala Iași, România
(dorismironescu@yahoo.com)

GABRIELA VIOLETA ADAM, COSMINA-MARIA BERINDEI, COSMIN BORZA, ELENA FAUR (ed.), *Caietele Sextil Puşcariu, VI. Actele Conferinței Internaționale „Zilele Sextil Puşcariu"* (ediția a VI-a, Cluj-Napoca, 14–15 septembrie 2023), Academia Română, Filiala Cluj-Napoca, Institutul de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Puşcariu", Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2023, 643 p.

Volumul, de tip *proceedings*, reunește lucrările celei de-a șasea ediții a Conferinței Internaționale „Zilele Sextil Puşcariu", organizată, în 2023, de Institutul de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Puşcariu" din Cluj-Napoca. Titlul trimite la o publicație din anii 1952–1953, intitulată „Cahiers Sextil Puşcariu". Din cuprins fac parte un *Editorial* (p. 11–12), trei secțiuni tematice: *Lingvistică și filologie* (p. 15–355), *Istorie literară și culturală* (p. 356–464), *Eugeniu Coșeriu și lingvistica actuală* (p. 465–626) și un *Indice de autori* (p. 627–643). Pagina de gardă și cuprinsul sunt redate în limbile română și engleză. Cele 46 de texte, semnate de cercetători și profesori universitari recunoscuți în domeniu, sunt redactate în limbile română (majoritatea), engleză sau germană.

Adrian Tudurachi, directorul Institutului de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Puşcariu", semnează *Editorialul* (p. 11–12), unde precizează că cea de-a șasea ediție a Conferinței „Zilele Sextil Puşcariu" marchează zece ani de la „inițierea manifestării" ce are ca scop evocarea personalității marelui lingvist și realizarea unui cadru de discuție, reamintind și resorturile care motivează studiul limbii.

Prima secțiune, *Lingvistică și filologie* (p. 15–355), conține 25 de articole și însumează mai bine de jumătate dintre paginile volumului, subliniind (și) cantitativ profilul dominant lingvistic al lucrării. *O anchetă inedită în Munții Apuseni (II)* (p. 15–26) reprezintă a doua